

ورالقان بوکەيەۆ

أتاۋە مەھرە

شىنجاڭ خالىق باسپاسى

ورالقان بوكەيەۆ

اتاۋكەرە

(رومان)

شىنجاڭ ھالىق باسپاسى

۲۰۰۹ ۶ ۋرەمچى

图书在版编目(CIP)数据

临终餐/(哈) 伯克也夫著;—乌鲁木齐:新疆人民出版社,
2001.4(2009.5重印)
ISBN 978-7-228-06377-2

I.临... II.伯... III.长篇小说—哈萨克斯坦—现代—
哈萨克语(中国少数民族语言) IV.1361.45

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2001)第 18130 号

责任编辑: 苏里坦
责任校对: 夏提克
封面设计: 夏提克

临终餐(哈萨克文)

欧热里汗·伯克也夫 著

新疆人民出版社出版

(乌鲁木齐市解放南路 348 号 邮政编码:830001)

新疆新华书店发行

乌鲁木齐八家户彩印有限公司印刷

787×1092 毫米 32 开本 10.375 印张

2001 年 6 月第 1 版 2009 年 5 月第 2 次印刷

印数:3000—5000

ISBN 978-7-228-06377-2 定价:16.00 元

جاۋاپتى رەداكتورى : سۇلتان يماش ۇلى

جاۋاپتى كوررەكتورى : شاتتىق اغسا

مۇقابسىن جوبالاعان : شاتتىق اغسا

اتاۋكەرە

*

شىنجياڭ خالىق باسپاسى باستردى

(۶۰ۋرمىجى قالاسى ، وڭتۇستىك ازاتتىق كوشەسى ، 348 - اۋلا)

شىنجياڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەنىنەن تاراتىلدى

۶۰ۋرمىجى باجياخۇ ۶۰تۇستى باسپا شەكتى

سەرىكتىگىندە باسلىدى

فورمات 1/32 1902×787 ، 10.375 باسپا تاباق

2001 - جىل ، ماۋسىم ، 1 - باسپاسى

2009 - جىل ، مامىر ، 2 - باسلىۋى

تىراجى : 3000 — 5000

ISBN 978—7—228—06377—2

باغاسى : 16.00 يۋان

«ارا جاساعان قوعامدىق ءومىردىڭ دەڭگەيىنە جەتۋا ۇشىن ادام بالاسىنىڭ الدىندا ءالى تالاي ۇزاق جول جاتىر».

مەتەرلىك «كوپتەن كەتكەن كومۇسىز قالار».

(خالق ناقتىلىرى)

ول بەك — القاعا جىلىنا ءبىر رەت مىندەتتى تۇردە قاتىنايتىن. تۇعان اۋىل، ەل — جۇرتىن ەمەشەگى ۇزىلىپ سالغىنىقتان ەمەس (قاي ءبىر ەكى تۇپ، ءبىر قالغانى بار)، جىل بويى تابان ەت، ماڭداي تەردىڭ قۇنىن شىعارىپ، ۇشى — قىيرى تاۋسىلماس شارۋاسىنىڭ شالعايىن قايرىۋا ۇشىن ەتەكتەگى ەلگە — ۇلكەن جەرگە اسىقتىن. ال، شارۋا، باسقانى قايدام، ەرىك ۇشىن قايتا اينالىپ ورنىنا كەلە بەرەر كۇن مەن ءتۇن سەكىلدى ماڭگىلىك قوزعالىستى، ماڭگىلىك اينالىمدى ءدۇبىرلى دۇنيە، تاۋسىلماس قازىنا.

سونائۇ تاۋلى التاي ولكەسىمەن قولتىقتاسىپ جاتقان «قاتىن سۆزىنىڭ» ءدال كەمەرىندەگى ومارتادان مىناۋ بۇقتىرما وزەننى مىنبەلەي ورنالاسقان بەك — القاعا دەيىن اتپەن جۇرسەڭ كۇنشىلىك جول. وندا دا تاڭنىڭ العاشقى حابارشى ساۋلەلەرى تاراپ. ەلەڭ — الاڭ شاق تۇا اتقا مىنبەسەڭ، قوناعا جەتە الماي قالاسىڭ. ەرىك بۇگىن تىم ەرتە شىققان. تۇنگە قالساڭ، تاۋ اراسىنداى ءشوپ كومكەرىپ تاستىلعان جالعز اياق سوقپاقتان اداسىپ، سوقىراڭداپ سورىڭ قاينايدى، تەك استىڭدىمى اتىڭنىڭ جەرشىلدىگىنە سەنەر ەدىڭ. «شاشتى» دەپ اتالار اسۇدىڭ ۇستىنە

شىققاندا مۇقىم ويپات: سوناۋ التايدىڭ كۇمسى شاشباۋىنداي يەرلەڭدەي اققان بۇقتىرما وزەنى، سول ەركە وزەندى ەمىپ، ەكى جالالاۋىنا ۇڭىردەگى تۇيمەدەي قاز - قاتار ورنالاسقان ۇلكەندى - كىشىلى اۋىل، سول اۋىلدىڭ ارا - اراسىن قۇر جىپتەي شۇاتىلا جالعاپ جاتقان جىڭشكە جول؛ سول جولدىڭ ۇستىندە شاڭنان شاشۇ شاشا قۇيىعتقان زامانا كولىگى - ماشىنالار ەبار - ەبارنىڭ ۇستىنەن تاس لاقتىرساڭ تۇتۇپ قالارداي تۇتۇپ تۇرغان قويۇ مۇنار ەمارتاشى جىگىتتىڭ كوز الدىنا الدەقايدا ەبىر سىقىرلى سۇلۇلقتى ەلەستەتكەن. ەبىراق، ول وسىنا كوكۇمۇنار قابىزداعان كوركەم كورنىسىكە تەرەڭ تەبىرەنسىپەن سۇيسىنە قويغان جوق. ەتپىتى، سول سىلاڭداعان سۇلۇلقتى ەدىبىن اشىپ تۇسىنەدە قويماپتى؛ جوق نىزدەگەندەي قاناعاتسىز كوڭىلمەن ۇزاق قاراپ تۇردى دا، اسپانمەن تالاسقان زاڭغار اساۋدى باۋىزداي باۋىزلاپ كەتەر قولىڭ تامىرىنىداي سان يىرەك، سان تاراۋ سوقپاقتى قۇالاپ قۇلداي باستاعان؛ قۇلداعان سايمىن جايلاۋدىڭ الگىندەگى جانىڭدى ەجانناتقا باستاي ايمالاعان سالقىن سامالى بىيكتە قالىپ، تامىزدىڭ تاڭداي كەپتەرەر اپتايى الدىنان انتالاي ۇمتىلادى. ول ەتەكتەگەن سايمىن ورمەكشىنىڭ تورىندا اي كوزگە كورىنە شىمىرلاي قايناپ تۇرغان سىتىق لەپ نىندىنى قاڭسىتا باستاعان؛ ات تۇيلى تىگەن ساتتە سىرت - سىرت ەتسپ برشىپ تۇسەر شەگىرتكەنىڭ مىنىڭدى تەربەپ، زەرەزەپ قىلار شىرىلى قۇلاق تۇندىرادى؛ ويدىڭ ەشوبى پىسىپ قالغان - مۇرىنعا ەرمەننىڭ كەرمەك ەيسى كەلەدى، ال، باسى سارعايىڭقى تارتىپ، قاۋلاپ وسكەن اق ەرمەندى كەشىپ وتكەنىندە باسىنان توزاڭى ۇشىپ، تىگەن جەرىن ساپ - سارى الا توڭعاقتاپ تاستايدى.

«اۋىل بىيل سىتىق ەكەن» دەپ ويلادى. باسىنداعى قالىپاعىن

شەشپ، ماڭداپىندەلى موشاقتالغان تەردى الاقانمەن سىپىرىپ تاستادى. كەۋدەسىندەگى تەرى جاراقاتتى دا شەشپ، ەردىڭ الدىڭعى قانجىعاسىنا بايلادى. استىندەلى جول - جورعاسى بار كوكبەستىنىڭ العاشقىدا قۇلاعىنىڭ ءتۇبى عانا ءچىسىپ ەدى، ەندى توقمىنىڭ شەتىنەن بلجىراپ كوكبە شەشپ، كۇنىڭ سىتەلى مەن ەڭسە قاراي تاربايقتالغان لوقىلداق ءجۇرس قاراداي قىناپ، قان سورپاسىن شەعاردى. كوكبەستىنىڭ ارقاشىندا تەپسە تەمىر ۇزەتىن ءتورتباق جىڭت قانا سالماق بولپ كەلە جاتقان جوق - تىن؛ كوكبەستىنىڭ بەلىندە ارقاشىسى ەلۋ كىلوگرام تارتار ەكى سۇيرەتپە بال بار ەدى. ال، دۇنيەدە بالدان ءتاتتى ءارى اۋىر نارسە جوق. جىلقىنىڭ تەرىسىنەن مۇنتازدای يىلەپ، ادەمىلەپ تىككەن تەرى قورجىندى جەرگىلىكتى كەرجاق - ورستار سۇما دەپ اتايتىن. سۇيىقتىڭ قاي ءتۇرسىن قۇيساڭ دا ءبىر تامشى اقساپايتىن، نە جىرتىلىپ توزبايتىن تەرى قورجىن ەرىكتىڭ اكەسىنىڭ اكەسى ۇستاپ، اتادان بالاغا مىراس بوپ كەلە جاتقان كىيىلى مۇلىك ەدى. ەرىكتىڭ اكەسى قانداۋىر جارىقتىق تەرى قورجىنىنىڭ يىگىلىگىن ونشا كورە قويماعان، تەك اندا - ساندا ەرىگىپ اڭعا شىققاندا ەردىڭ ارتقى قاسىنا بلە سالاتىن. قانجىعاسى قاندىنەپ، ولجالى وراغان كۇندى ەرىككە كورۋگە جازبايتى. تۇرا ءجۇرىپ، تۇرا سويلەيتىن قانداۋىردىڭ تىم - تىم قارا قىلدى قاق جارغان ادەلىدىگى توقمى قۇالاپ، ەرىككە جۇعا قويغان جوق - تى؛ اكەسىن كوزى تەرىسىندە كورمەي، مۇنىڭ قىزىل شاقا كەزىندە كۇنى بۇگىنگە دەيىن ءتۇسىنەپ بولماس بەلگىسىز ساپارعا اتتانىپ كەتۋى ءتالىم - تارىبەسىنە اسەرىن تىگىزگەندەي؛ سوندىقتان دا وۋ باستان - باسقا تەك ءوزى عانا تاڭداپ العان جولعا ءتۇستى. قازىر دە سول - ءوزى تاڭداپ، ءوزى سايلاپ العان جولمەن

كەلدى... نىمەنچە؟ نەمەنچە؟ نەمەنچە؟ نەمەنچە؟

«اۋىل بىل سىتىق ەكەنن» ۋەرتولەتتى جىگىت اندرەيدەن ەستىگەن، شىلدە بوبى شىلىگىر سىتىق باسىپ، كۈنگەي - كۈنگەيدىڭ ەشوبىن كۆيدىرىپ، جايالىقتاي سارعايتىپ جىمبىرىپتى. ەندى، مەنە، بەدىرەيگەن اسپاننىڭ ومىراۋى سەمىپ، تامىز باستالغالى دا ەبىر تامباي جەر - كوكتىڭ ايشىسىن قۇرىپ تۇر. ەتەككە تۇسكەن سوڭ كوكتەستى جول جورعاسىنا سالىدى. بارار جەرگە تەزىرەك اپارىپ تاستاپ، ارقاسىنداعى ەزىل - باتپان جۇكتەن قۇتىلغىسى كەلگەندەي كوسىلە جورتاقتاپ، اۋزىدىن سۆزە تارتا جونەلگەن. جاس مال بولغاندا جۇزىسكە مىقتى، استىنان ەيت ەتىپ جاتسا دا، جىمىراڭ قاقپايتىن مەنەزدى جىلقىنى ەرىك جان جولداستىداي جاقسى كورەتىن. قولىن كەزىنەن قۇنداققا وراغانداي ماپەلەپ ەوسىردى، شوشاڭ ەتەر جەرگە شوقىراقتاپاي، وسىنداي ازامات تاقىمى، ارىماق ارقاسى سىنلار ۇزاق تا ەڭكۋ - ەڭكۋ ساپارعا ساقپايتىن، ازىرگە ەكەۋى دە سىر الدىرغان جوق. ماڭداي مەن ساۋىردان سورعالاعان ەبىر كۈنگى تەر دەگەن نە، ەتايىرى، ەرتەڭ - اق جايلاۋعا قايتىپ وراغان سوڭ ەكەۋى قارعا اۋىلعان تۈلكىدەي تۇرلەنىپ شىعا كەلمەي ما؟! نەمەنچە؟ نەمەنچە؟

كەمەرى تاستاقتانىپ باستالار قاراسۇعا جەتكەندە كوكتەستى تىزگىندى جۇلقا تارتىپ سۇ شىكىسى كەلگەنن ەبىلدىردى. تىزەدەن كەلەتىن وزەندى كۆرىپىلدەتە كەشىپ، شىمىرلاغان مايدا تولقىنداردى تۇسىمەنن جارا، سۇدىن تارتىپ - تارتىپ شەتىن ادەتىمەن جۇرە سىنەتتى. ەرىك ەڭكەيىپ بارىپ اۋزىدىن الدى. ەوزى دە سول اتتىڭ باۋىرىنا تۇسە ەڭكەيگەن قالىمەن الاقانمەن كوسىپ - كوسىپ، ۋسىنا لىلىنگەن سۇدى ۇرتتاپ، ەشولىن قاندىرغان. وقىس كەلگەن زۇلماتتان ۇرىككەن مايدا شاپاقتار تىم -

تراقاي جوسلا جونەلدى. كۈننىڭ اپتابى التايدىڭ بۇلاق سۇلارنى
جىلتا الماس ەدى. ەر شاقىرىم سايمىن تاۋدىڭ قۇزار باسنىن
سارقىراي قۇلاپ، بۇقتىرماعا قۇيار بۇلاق باستاۋىن قاردان
الاتىندىقتان دا جازدىڭ جۇان ورتاسىندا ءتسىمزدى زىر ەتكىزەر
سۇنىقتىمىن ساقىتاپ قالاتىن. ومارتاشى جىگىت مۇزداي سۇمەن
ستىقتان بارىيا باستىلان بەتىن سىپاپ، دارەتەنگەندەي قايتا -
قايتا قۇتاتانا جۇدى. قاراسۇدىڭ، ورتاسىندا راقاتتاعان كوكبەستى
مەن يەسى جولسوقتى ۇزاق جۇرىستەن سولڭ قالجالانغانداي ءتاتتى
ءبىر اسەرگە ەنىپ ەدى. جاز تۇا شىپىجىڭداپ تىنىم تاپىپايتىن
جىلقىنىڭ قۇيرىعى سۇعا مالىنىپ تۇرسا دا ساۋىرىن جىلعاتتىلان
كوكباس سونانى تىنىمسىز سابالايدى. قىلقۇيرىقتان شاشىرلغان
سۇ ەرىكتىڭ بەت - اۋزىن بىلغادى. ءبىراق، ومارتاشى وچار مىنەز
تانىتىپادى. كوكبەستىنىڭ قاز مويىنىنا قونعان سونانى
قامشىسىمەن قىلغىپ ءتۇسىردى دە، «شۇ جانۋار» دەگەن
ەمەۋىرىنمەن تەبىنىپ قالدى. ارعى جىللاۋعا شىققان سولڭ اتتان
ءتۇسىپ، بەل جازىپ، دەم الدى. توعاي ءشى گۇلدەگەن قانىپەزەر
تىرشىلىك: جىگىتتىڭ بىلەر، بىلمەس جاندىكتەرى سايران
سالۋدا. الدەبىر تالدىڭ جاپىرلانىن ارا كەلىپ قوندى. «بال اراسى
كەن. بۇل ماڭدا كىمنىڭ ومارتاسى بار ەدى» دەپ ەسىنە
ءتۇسىرىپ ەدى، ەشكىمنىڭ ەسىمى ەسىنە ورا لا قويمادى. الگى بال
اراسى ەندىگى ساتتە كوكبەستىنىڭ بەلىن مىقشىتىپ تۇرغان تەرى -
قورجىندى اينالسوقتاي باستادى. «ءپاتشعاردىڭ ءىشىشىلىن» دەپ
بار شارشاۋ - اشۋىن ارادان العىسى كەلگەندەي قامشىسىمەن تارتىپ
جىبەرىپ ەدى، مۇنداي ءدالشىل بولار ما، سەسپەي قاتقانى. قارا
جولدىڭ ۇستىنە ات تۇيلى وىعان شۇڭقىرشادا تۇك - تۇك ايلى
دىرىلدەپ ءبىراز جاتتى دا جان ءتاسىلىمىن بەردى.

«سەكتىڭ ەتى آرام، ەڭبەگى ھالال» دەيدى ەكەن قازاقتار، ەندەشە «ارا جازعاننىڭ تارتقانى — بال، شاققانى — ۋ» دەپ وسىناۋ ويدىڭ ساناسىنا ورالا كەتكەننە ماساتتانعانداي اتقا قوندى. توغاي اراسىنداى سۋىرتپاق جول اۋلىدىڭ شەتىنە الپ شىقتى. بۇل كەزدە كۈن ەكىندىگە تايپ، بلغانى سىتقىڭ بەتى قايتا باستالغان. پەلەمپەك نىڭبىن لىنىسىل لىپىل نىڭبىن لىنىسىل ەرىكتىڭ بىلتىردان بەرى اۋىلعا كەلگەنى وسى. وزگەرمەگەن. وزگەرگەنى ۋوزى عانا سەكىلدى، كوشەدە كورگەن جۇرتتىڭ ەبارى بۇعان ۇركە قارايتىنداي سەزىكتى سەزىندى. بۇرىنعىداي ەمەس، بۇل اۋىلدىڭ ادامدارى بۇلدا نا ەسەندەسەتىندەي، بەينە ەبىر كىسىكىك كورگەندەي كوزدەرىنىڭ استىمەن سۈزە قارايدى، نە بولماسا بايقاماعانىسىپ بايرقالاماي اسىمس وتە شىعادى. سوڭعى كەزدە ادامدار مەنەزىنە سانامەن كىرىپ سىزدانا ەبۇلدىرىپ جۇرگەن وسىنا توڭمىوينىدىق اۋىلداستارىنىڭ بايلعى جايىساڭ جانىن قاي جىلداردان باستاپ قاساڭداي باستالغانىن زەيىن قويىپ، زەرتتەر زەردە ەرىكتە بار — جوعىن بىلمەيمىز؛ ەبىزدىڭ بىلەتىنىمىز: زامانا كوشى بايسالدىنىپ باياندى عۇمىر كەشكەن سايىن، ەمىر ەسۇرۇ جەڭىلدەپ، ساۋىق — سايىران، كوبەيگەن سايىن، سانامىز سارابدال تارتىپ، تاڭعا جايىپ وقىعاننىڭ كۋاسى بولغان سايىن قۇلقىنىمىزعا قۇم تۇسكەندەي قاتال دا قايرىمىسز، ەشكىمگە دە، ەشئارسەگە دە سەنبەيتىن سەزىمىسز «سەرگەكتىك» جايلاعانداي ەدى بويىمىزدى. تەك العا، العا عانا تۇرا تارتقان: جاسىقتىق پەن جالتاقتىقتان ادا اساۋ باتىلدىق، بالتالاساڭ دا قىڭق ەتپەس باتىرلىق سىقىلدى بولغانىمەن، كوسەگەمىزدى كوگەرتپەس كوگبەتتىككە بويى الدىرار كىساپىرلىكتىڭ كورىگىن كوبىرەك باسىپ جۇرگەن جوقپىز با؟ —

دەگەن كۈنالى وي تۈرتكىلەپ، مازانى الار ەدى. ەرىكتىڭ تۇعان
اۋىلىنان كەتكەننە، سوندا دا مۇلدەمگە ەمەس، ءۇش - اق جىل
بولسا دا ءوزىن وسىنشالىق جات، وزگەشە ەبىر وگەيلىكىپەن
قارسى الادى دەگەن وي ءۇش ۇيقتاسا تۇسىنە كىرگەن جوق.

بۇل اۋىلدىن قارا ءۇزىپ، قارادا بويى، قاردا ءزىن قالدىرماي
اۋىپ كەتكەن ەشكىم جوق، ءوزى جىلىنا ەبىر رەت قاتىناپ، حابار -
وشارىن الىپ - اق تۇرادى. بۇلار التايدىڭ باسىندالى ومارتالعا
كوشكەندە كوزدەرى كۇلىمدەپ، كوسەگەسى كوگەرەردەي حوش
كوڭىلمەن قۇانعان دا وسى - بەك - القالىقتار بولاتىن. ەندى
مىنە، ەندى انە: ەسىك - تەرەزەلەرىنەن سىعالاپ، «پىر - اۋ، قايتا
كوشىپ كەلە مە» دەگەن حاۋىپتى وي تۇرتپەكتەگەن اۋىلدىڭ
قاتىن - قالاشى (ەركەكتەرى - شوپتە) ەرىكتىڭ سوڭىنان
جىرتىسا قاراپ قالعان. ەبىزدىڭ جىگىت بايقاماعانىسىدى، ولاردى
كورمەگەنسىدى. ول كوگبەستىنىڭ باسىن ەسىك - تەرەزەسى
ايقۇش - ۇيىش تاقىتايىمەن بىيك ەتىپ قورشاپ، شىنىندە اتان
سويىپ جاتساڭ دا ءترى پەندە كورە المايتىن ۇيلەر بۇل اۋىلدا
جەكە دارا ەمەس. اعاش قاقپاسى قاشق ەتىپ جابىلعان سولڭ
جابىعانان دا سىعالاي المايسىڭ. بىلگەنڭدى نىستە. ەرىكتىڭ ءۇيى
بايلەدا اكەسى كەرجاق ورسىتاردان ساتىپ العان ەكى قاباتتى اعاش
ءۇي. ەبىرىنشى قاباتى جارتىلاي جەرگە كىرىپ تۇراتىن. بۇل
ۇيلەردىڭ وزگەگە ۇقساماس ەرەكشەلىگى بار. بولمەلەرى تار،
ەبىراق، بىيك. ەكىنشى قاباتىنا شىتەن دە، سىرتىنان دا كىرەتىن
ەسىگى بار. تەرەزەلەرىنىڭ سىرتقى جاقىتاۋى سامىرسىن تاقىتايدان
ويۇلاپ اشەكەيلەنگەن. ماڭدايشاسىندا قوس تۇمسىق سامۇرىق
قۇستىڭ سۇرەتى ويۇلاپ سالىنعان. پاتشا زامانىنان قالعان وسى
ەبىر جالعىز بەلگى ءالى كۇنگە تۇر، ەشكىم ەمان بەرىپ، ءتىستى

ورينغا خابارلاپ تېمىسە قويغان جوق. كۈن جەپ توزغان، ەپتەپ جارقىشاق تانا سىزات تۈسكەنى بولماسا، سول قالپى، تەلى دا ەبىر عاسىردىڭ ايعاي - شۇنا توتەپ بەرىپ شىدايتىن سەكىلدى. ەرىكتىڭ اكەسى ەر مەنەزدى، اق كوڭىل، ادال دا اتيال ازامات بولغانمەن، ءۇي شارۋاسىنا سالاق، دۇنيە - باقتى پارىق قىلمايتىن ارىنىل - گۇرسىل، اشۇنىڭ الدى بار، ارتى جوق ادام ەدى؛ ونىڭ ەڭگەز ەردەي بويى، گۇرىلدەپ سويلەيتىن داۋىسى مەنمۇندالاپ، اۋىلدىڭ ەبىر شەتىندە وتىرسا ەكىنشى شەتىنە ءۇنى تاراپ، دابىرلاپ، ءوزىن - ءوزى اشكەرەلەپ قوياتىن عاجاپ ادام ەدى؛ اۋىلداستارى «ۆەيلكا» دەپ اتاپ كەتكەن قانداۋىردان ءورت قۇبىلاسى ساي مۇرا قالماغان، تەك ەرىك ەر جەتكەندە عانا بۇل شاڭىراقتىڭ شاشىلىپ كەتكەن شارۋاشلىعى جىنناقتالىپ، بەرەكەسى كىرىپ ەدى. شەشەسى ايتىپ وتىرا: «ۇلىم مەنىڭ اكەمە تارتقان پىسىق، قولى مەسكەرلى، ەبىراق...». سول «ەبىراقتىڭ...» اقىرى ءالى كۇنگە ايتىلا قويغان جوق. - شۇنا قوس قاباتتى اعاش ءۇيدىڭ ەبىرىنشى قاباتىنا كىرەتىن ەسىكتىڭ جۇدىرىقتاي قولىنىن اشتى. تەمىر توپاسى توتاننا باستاعان ەسىك ادەتتەگىدەن قاتتى جان داۋىسى شىعا وىبايلاي اشىلدى. شىكە كىرگەن ەرىكتىڭ بەتىنە ورمەكشىنىڭ تورى جابىسىپ، مۇرىنىنا سىز تارتقان جەر ءىسى كەلدى. تەرەزەنىڭ الدىندە باياعىدا ءولپ، قۇراپ قالغان قارا شىبىن، بۇل كىرگەندە تىرايلاپ قاشقان قارا تىشقان، شاك باسقان ءار ءتۇرلى مۇلىكتەر، بۇرىش - بۇرىشقا اۋ سەكىلدى تۇتىلغان ورمەكشىنىڭ تورى - بار - بارلىعى ازىنغان يەسىزدىكتىڭ، باقسىنىڭ مولاسىنداي وگەيلىكتىڭ جۇدەۋ كۇيىن ەلەستەتەدى. ەرىك العاشىندا جان - جامىنا جالتاقتاپ قاراپ، تۇلا بويىن قورقىنىش

پا، الدە جان سىزداتار جالعزدىق پا، — ءوزى دە ءبىلىپ، سەزە بەرمەس وزگەشە ءبىر مۇڭلى حال تۇتىنىداپ، ءوز ۇيىنەن ءوزى جەرنگەندەي جىبرىكەنە مەڭىرەيىپ تۇرىپ قالعان. ول ەكىنشى قاباتقا كوتەرىلەر ساتمەن ورلەپ بارىپ، ەسگىن كوتەرىپ ەدى، قاس قىلعانداي ونىڭ دا موڭىرەپ قويا بەرگەنى.

ەرىكتىڭ ءۇيى ءدوڭنىڭ ۇستىندە ەدى. تەرەزەدەن قاراعاندا اناۋ اۋىلدىڭ قورا — كوپىسى، مال — جانى، اسرەسە، ۇيىنە كىمىنىڭ كىرىپ شىققانى الاقانداي كورىنەتىن. ءدوڭنىڭ ۇستىندە بەك — القانىڭ قاراۋىلىنداي قاسقايسىپ تۇرعان بۇل ءۇيدىڭ يەسىنەن وسى اۋىلدىڭ جاسىرىن قالار سىرى بولمايتىن. ەكىنشى قاباتتىلى بولمەگە كوتەرىلىپ، تاقتاي قاقپالى تەرەزەنى اشىپ، اينەكتەن سوناۋ ويدا ورداداي بولىپ جاتقان ەل — جۇرتنا كوز سالدى. «موپ — موماقن، — دەپ كۇبىرلەدى، — شىنە كىرىشى، وردالى جىلان سەكىلدى.» «كىندىك قانىڭ تامىپ، تۇسلاۋىڭدى كەسكەن، بالالىعىڭنىڭ بال داۋرەنى وتكەن اتا قونىسىنا اتاڭنىڭ قۇنى بارداي نەگە وشىگەسىڭ؟» دەپ جەر — جەبىرىنە جەتىپ، تاۋبەگە كەلتىرەر ادام جوق بولعان سولڭ كۇپىر ويىعا بارا بەرەدى دە...

«بەكزات مەنىڭ كەلگەنمىدى ءبىلدى مە ەكەن؟». تەرەزەنىڭ قاقپىلىن ايقارا اشىپ قويدى. بۇل — ەرىكتىڭ ەتەككە تۇسكەننى ساتۋشى ايەل بەكزاتقا سەزدىرەر بەلگىسى ەدى.

ول قايتادان دالعا شىقتى. ءبىر اياعىنىڭ سالماقنى ءبىر اياعىنا سالىپ، تەردەن ساتالاق — ساتالاق بولىپ جۇاس تۇرعان كوكبەستىنىڭ شاپ ايىلىن بوساتىپ قويدى. الس جولىدان شارشاپ كەلگەن اتنىڭ ەرتوقىمىن بىردەن المايدى، ارقاسىنا سىتىق شىعپ كەتەدى. تەرى قورجىندىلى بالدى ۇيگە كىرگىزگەن جوق، بىرەۋ — بىرەۋ قۇيىپ اكەتپەدى مە دەگەندەي، ەتىگىنىڭ

بۇل شاقتا باتىستا بارىستاي بولۇپ سۇلاپ جاتقان تاۋدىڭ جون
ارقاسىنا يەڭى ئىلىنگەن كۈننىڭ شاپلىقى ئار ئۇيدىڭ شاتىر -
شاتىرلارنى جالىنىمەن جالاپ تۇرا ەرىك ئۇڭلىپ وتىرعان
تەرەزەگە تۇسكەن. باتار كۈننىڭ بويىۋى قانداي قويۇ بولادى
دەيسىڭ، القىزىل ساۋلەنىڭ الاۋىنا ورائىغان بەك - القا مۇلدەم
كورىنبەي قالدى. دۈكەننىڭ بۇرىشىندا سوقا باسى عانا بايلاۋلى
تۇرعان ات جالقىنىدانا جانىپ، وتان شىققانداي قىپ - قىزىل
جىلقىغا اينالغان. تەرەزەنىڭ شىنىسىنا تۇسكەن شاپاق ەرىكتىڭ
جانارىنا قايتا قويىلىپ، ول دا مازداپ جانعانداي ەدى. «قوي،
بولماس» دەپ كەرى بۇرىلا بەرگەننىدە ونىڭ قۇلاعىنا «دۇنيە،
قۇدىم سەنى سەگىزىمەن...» دەپ بارقىراپ اندەتكەن ەدە كىمنىڭ
ماساڭ داۋىسى ەستىلدى. پەندە دەگەننىڭ كوڭىلى قىزىق قوي،
الگى ەدە كىمنىڭ شاتتى - بۇتتى باستىلعان اۋەننى «جاقسىنى
تاني بولار نەگىزىنەن...» دەپ داۋىستاي قايتالاپ، قىلىپ اكەتكەننى
ئوزى دە بايقاماي قالدى دا، ارتىنشا وقىس قىلىغىنا مىرس ەتىپ
كۈلىپ جىبەردى. كۈن سالىپ قاندا قارلىغانىمەن، باتار كۈننىڭ
نۇرىندا اداسىپ جۇرگەن، اۋىلدى باسىنا كوتەرىپ بارقىراغان
«ئىشىنى» تابا دا، تاني دا المادى. الگىندەگى باتىستان ورتەگەن
«جەز تاباق» تاۋدىڭ تاساسىنا سۇسىپ تۇسىپ كەتكەندە ۇلكەن
بىر پالەدەن قۇتىلغانداي ەرىك «ۋە» دەگەن. انە، اۋىل جازعان،
ماساتىنىڭ ۇستىنە توگە سالغان اسىقتاي موپ - موماقان
ئۇيرىلىپ جاتىر. «مونتاسۇن...» تىنىشتىق بۇزىلدى. تىنىش
ەكىندىنىڭ شىرقىن بۇزغان ورىستەن قايتقان سىرلار ەدى: ازان -
قازان موڭىرەپ، ئۇي - ۇيگە تاراي باستىلعان. كەيىبىر قاقچىباس
قاراساندى شوشايغان شىبىقتارى بار بالالار قوراعا ايداپ
كىرگىزىپ جۇز. ەرىكتىڭ ەسىنە قازاقتىڭ شەگىر كوز بالاسى

ەلەستەدى. ول دا قاسقا سىيردىڭ قۇيرىغىنان ۇستاپ جەلىنىن
 سالپىلداتا تىشقاقتاتا قۇپ كەلە جاتىر ەدى. شەشەشى: «قۇالاما
 سىيردى، ەيسىنىپ كەتەدى» دەپ ۇرسار ەدى. ودان بەرى نە
 زامان... ەيىمە رەئالە رەئالە رەئالە رەئالە رەئالە رەئالە
 انە، بەكزاتتىڭ مونشاسىنان بۇداق - بۇداق تۇتىن شىقتى...
 «مەنىڭ كەلگەنمىدى بىلگەن ەكەن! سەن كولدەنەڭ وتكەن كوك
 اتتىنى سىقىرلاپ شاقىرىپ، تىزگىنىنە ورالىپ، ۇيىنە تۇسىرىپ
 الار پەرىنىڭ قىزى بەكتورى مەسسىڭ. سەن - بەكزاتسىڭ!
 مەنىڭ بەك - زاتىمىڭ». ەئالە ەئالە ەئالە ەئالە ەئالە
 ەس - اقىلدىن ايرىلا قۇانغان ەرىك دۇكەننىڭ الدىندا ەالى
 بايلاۋلى تۇرغان اتقا كوزى قايتا تۇسىپ، تاسىعان كوڭلىن سۇ
 سەپكەندەي باستى. «ئاخىرىم - اۋ، قايدا اناۋ قاسقىر جەگىردىڭ
 يەسى؟» ەئالە ەئالە ەئالە ەئالە ەئالە ەئالە
 * * *
 بەكزاتتىڭ مونشا جاعىپ، كۈتىپ وتىرغانى راس ەدى.
 تامىلجىپ تامىز ابي تۇغان كۈننەن باستاپ، تاۋدىڭ بۇرمى
 سەپەتتى قىردان ويغا قۇلاپ تۇسكەن بۇرالانك جولغا قارا. ۇزاقتى
 كۈن تەلمىرۇ بەكزاتتىڭ ەكى - ۇش جىلدىن بەرگى اۋرۇغا
 اينالغان اينىماس ادەتى ەدى. بۇگىن دە دۇكەننەن اۋىق - اۋىق
 شىعپ، سوناۋ شاشتى دەپ اتالار اسۇدىڭ قۇزار باسىنان قۇلدىلار
 سىباي اتتى جوللاۋشى كورىنبەي مە ەكەن دەپ، الاڭى مول
 كوڭلىمەن ەلەڭدەپ مازاسىزدانغان. قايدان ساپ ەتە قالغانىن كىم
 ەبىلسىن. دۇكەنگە ەبىر ماسكۇنەم كىرىپ كەتپ، زىقىن
 شىعارغان. ەرىكتىڭ تاۋدان تۇسكەننىن بايقاي الماي قالدى. اناۋ

تەكشەدەگى ۋەينىڭ ۋستىڭكى تەرەزەسى ايقارا اشلانغان كوزى شالغاندا عانا بارىپ، «باسىم اۋىرىپ تۇر» دەگەن سىلتاۋمەن دۈكەندى اسىمىس جاۋىپ، ۋەينە قاراي قۇستاي ۇشقان - دى. ەكى ەينى تالىپ، مويىن اعاشپەن جانتالاسا سۇ تاسىدى، وتىن جارنىپ مونشانىڭ كومەكەيى - تاس پەشىن تولتىردى، تۇتىنگە قاقالىپ ەجۇرىپ وت جاقىتى. ەكى جىلدىن بەرى دامدەس، سىرلاس، توسەكتەس بولىپ جۇرسە دە، ەرىك اۋىلغا قاتىنغان سايىن، ۇرىن تۇسۇگە كەلگەندەي، جۇرەگى ورەكپىپ، سابىرسىز سانامەن ساسقالاقتاپ قالاتىن. بالكىم، جىلىندا جالعىز - اق رەت قانا ساعىنا كورسۇننەن بە، مۇمكىن، وسى ەبىر شەگىر كوز اقسۇر جىگىتتى بار دىلمەن ەلجىرەي جاقسى كورە مە، ايتەۋىر، ەرىكپەن جولغار كۇن بەكزات ۇشىن قادىر تۇنى - تورعىن شىمىلدىقتى تولقىتا اشىپ كىرەر ماحاببات تۇنى سەكىلدى دەى. قازىر دە ەاز جانىندا ەمىر جوق، تاغات تاپپاي ۇشىپ - قونىپ ەجۇر: نە ئستەپ، نە قويعانىن ەوزى دە بىلمەيدى. زار ەجىرەپ تىلەرى: «اتتەڭ - اي، ۇيىگە اراق سۇراپ ەشكىم كەلمەسە ەكەن: اتتەڭ - اي، وسى اۋىلدىڭ رادىوسى» اتانغان قايقى قارا كەلىنشەكتىڭ سۇماقايلىمىنان ساقىتاسا ەكەن...»

وسىندايدا بەك - القانىڭ - جۇرت كوزىنە وڭاشا، جانىڭا جان جۇلتىپاي ئستەر وڭاشا تىرلىگىنە تىرەنىش بولارى - دىزەل موتورنىڭ قۋاتىمەن ۇش - ەتورت ساعات قانا جانار ەلەكتىر شامى كەرەك كەزىندە ەسونىپ قالاتىنى - اي: بەكزاتنىڭ ەندىگى ەبىر تاخىرگە جالىنارى - كورشى ۇيلەردىڭ اينەگىنەن سامالاداي بۇپ جارقىراپ، ەوز ۇيىنە كىمنىڭ كىرىپ، كىمنىڭ شىققانىن ساۋساقپەن ساناپ بەرەتىن ەلەكتىردىڭ جانباۋى، موتورى قاقالىپ وت الماي قالۋى. باعانا ەرىكتىڭ كەلگەننى سەزىسىمەن - اق،